

Uredsko poslovanje narodnih odbora općina na području dubrovačkog kotara od 1952. do 1962. godine

Drago Herceg – Ivan Bendiš

Državni arhiv u Dubrovniku
Svetog Dominika 1
HR - 20 000 Dubrovnik
drago.herceg@dad.hr
ivan.bendis@dad.hr

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 18. 7. 2024.
Prihvaćeno: 13. 11. 2024.
005.912(497.584-37Dubrovnik)“1952/1962“
DOI: 10.58565/vda.5.1.2

Sažetak

Rad prikazuje i analizira spisovodstvo narodnih odbora općina na dubrovačkom prostoru od njihova nastanka u svibnju 1952. godine do ukidanja krajem 1962. godine. Tijekom tog razdoblja dolazi do prve moderne uredbe o uredskom poslovanju koja je na snagu stupila 1958. godine. Upravo analizom arhivskoga gradiva narodnih odbora općina otkriva se kako i u kojoj su mjeri općine provodile, odnosno nisu provodile, nove spisovodstvene norme u svojem poslovanju.

Ključne riječi: narodni odbor općine, Narodni odbor kotara Dubrovnik, uredsko poslovanje, arhivski znak

Uvod

Birokratizacija upravnog aparata na našim prostorima od 19., a osobito u 20. stoljeću sa sobom nosi sve veće i složenije oblike uredskog poslovanja.¹ Takva praksa zahtijevala je donošenje normativnih okvira čiji je cilj bio organizirati i ujednačiti spisovodstveni rad uprave. Razrađujući pritom mnogobrojne klasifikacijske sustave spisa koji bi ponajprije pomagali u razvrstavanju, pretraživanju, a onda i u arhiviranju spisa, tražili su se jedinstveni obrasci po kojima bi upravna administracija uredila svoje spisovodstvo.² U 19. i prvoj polovici 20. stoljeća to se pokušavalo realizirati mnogobrojnim rješenjima, a po počecima mirnodopskog razdoblja nakon Drugoga svjetskog rata krenulo se u izgradnju univerzalnog uredskog poslovanja u Hrvatskoj, odnosno tadašnjoj Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji (FNRJ).

Novoformirana država sa svojim novim ideološkim sustavom, na kojemu je počivala njezina političko-društvena struktura, najprije je morala državu urediti

1 O razvoju i širenju administracije državne i lokalne uprave posebno od 19. stoljeća vidi: Ivan Beuc, *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527.-1945.)* (Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1969.), 133-209.

2 Rajka Bućin, *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave: povijesni razvoj i suvremena stremljenja* (Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2015.), 66-176.

na svim razinama uprave i sudstva kako bi uopće mogla poraditi na spisovodstvu uprave. Usprkos raznoraznim problemima u administraciji, poglavito na lokalnim razinama, vlasti su već po osnivanju općinskih narodnooslobodilačkih odbora i mjesnih narodnih odbora kao njima podređenih upravnih jedinica donosile upute i naredbe o uredskom poslovanju koje na kraju u prvim poslijeratnim godinama nisu bile uvijek poštivane.³ Za prave reforme uredskog poslovanja valjalo je pričekati pedesete godine 20. stoljeća kada u više navrata centralne vlasti, ali i arhivska struka, razrađuju elaborate te donose uputstva i naredbe za unapređenje uredskog poslovanja tijela uprave. S uređenjem uredskog poslovanja pokrenut je i postupak donošenja jedinstvenog klasifikacijskog sustava spisa. Kulminacija poslijeratnih reformi spisovodstva uprave uslijedila je donošenjem jedinstvene Uredbe o uredskom poslovanju iz 1957. godine, dodatno razrađenom propisanim Uputstvom za izvršenje uredbe o kancelarijskom poslovanju.⁴ Uredbom je razrađen sustav uredskog poslovanja od zaprimanja akata, njihova zavođenja do otpremanja. Osim toga, detaljno je predviđeno arhiviranje i čuvanje dovršenih predmeta kojima je pri stavljanju u pismohranu dodjeljivana novouvedena oznaka, arhivski znak. Takvo obilježavanje *ad acta* predmeta uz navedenu uredbu o uredskom poslovanju činio je velik korak k modernizaciji spisovodstvenih sustava, a posljedično i hrvatskog arhivskog sustava.

Arhivsko gradivo koje je poslužilo kao primarni izvor za pisanje ovog članka nastalo je od svibnja 1952. do kraja 1962. godine, to jest unutar vremena djelovanja narodnih odbora općina (NOO) u dubrovačkom kraju. Ono prema hrvatskoj arhivskoj klasifikaciji spada u klasifikacijsku skupinu A5, odnosno gradivo nastalo tijekom postojanja Socijalističke Republike Hrvatske od 1945. do 1990. godine.⁵ Ako se računa opseg obrađenog i popisnog arhivskoga gradiva, ono približno obuhvaća 130 dužnih metara. Ovdje se radi isključivo o sačuvanom gradivu NOO Cavtat, NOO Dubrovnik, NOO Gruda, NOO Janjina, NOO Mljet, NOO Ston i NOO Šipan pohranjenima u prostorima Državnog arhiva u Dubrovniku, gdje je dospjelo u više navrata poslije njihova ukidanja krajem 1962. godine.

3 Drago Herceg – Ivan Bendiš, „Uspostava lokalne vlasti nakon Drugog svjetskog rata u dubrovačkom kraju kroz sačuvano arhivsko gradivo”, *Vjesnik dalmatinskih arhiva: izvori i prilozi za povijest Dalmacije* 4 (2023), 55-58; Emil Pataković, „Principi jednog novog sistema administrativno-tehničkog poslovanja lokalne državne uprave”, *Nova administracija: bilten za pitanja državne uprave, društvene samouprave i organizaciju privrede* 3 (1955), 178-179; Marijan Rastić, „Sistemi prvobitnog sređivanja u upravnim registraturama 1941-1945”, *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 20/2 (1970), 150-158.

4 Uredba o kancelarijskom poslovanju, SL 50/57; Uputstvo za izvršenje uredbe o kancelarijskom poslovanju, SL 50/57

5 *Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odjelima u SFRJ – SR Hrvatska*, ur. Josip Kolano-
vić (Beograd: Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984.), 262-265.

Sagledavajući do sada objavljene radove o spisovodstvu narodnih odbora općina u Hrvatskoj te utjecaju prve moderne reforme uredskog poslovanja, može se steći dojam da ono i nije bilo u fokusu arhivista i arhivske struke. Izuzetak svakako predstavljaju vrijedni radovi Rajke Bućin koja je obuhvaćajući cjelokupan razvoj uredskog poslovanja u Hrvatskoj tijekom povijesti zapravo jedina prikazala cjelovit napredak spisovodstvenog poslovanja nakon Drugoga svjetskog rata, pa tako i od 1952. do 1962. godine. Treba navesti i pedesetak godina stare tekstove S. Bačić, D. Gavrilović, Z. Nježić i S. Vilfan čiji članci prikazuju tek pravni razvitak spisovodstva ne ulazeći u praksu spisovodstvenog poslovanja ni lokalne niti središnje državne uprave.⁶ Osim navedenih autora postoji više autora koji su pisali prije i za vrijeme nastajanja reformi u uredskom poslovanju, poput B. Dunderovića, E. Patakovića, već spomenutog S. Vilfana ili pak Ž. Anić.⁷ Svi navedeni autori bave se problematikom izrade propisa ili pak nude presjek pravnih akata za uredsko poslovanje ne osvrćući se na njegovu provedbu u radu upravnih institucija. Upravo zbog toga što do sada kod nas ne postoji studija o pregledu spisovodstva lokalne uprave neposredno prije i nakon donošenja prve moderne uredbe o uredskom poslovanju i njezinu odrazu u praksi, ovim radom donekle će se pokušati rasvijetliti i taj dio povijesti spisovodstva, odnosno tu arhivističku temu.

Tematika ovog članka usko je vezana za pregled i analizu spisovodstvenog poslovanja lokalnih upravnih tijela nakon Drugoga svjetskog rata na dubrovačkom području. Točnije, u središtu rada naći će se prikaz spisovodstva pojedinih narodnih odbora općina koje su djelovale od 1952. do 1962. godine u bližoj i široj okolici Dubrovnika. Također, prikaz uredskog poslovanja pratit će razvoj uredbi kao pravnih temelja za stvaranje jedinstvenih normi spisovodstva te s njima i uvođenje arhivskih znakova uredbom iz 1957., odnosno 1958. godine kada u praksi počinje provedba.

-
- 6 Bućin, *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave*; Rajka Bućin, „Skica razvoja uredskog poslovanja u Hrvatskoj u jugoslavenskom kontekstu od 1945. do 1958. godine: od sveopćeg šarenila do sustava jedinstvenih arhivskih znakova”, *Arhivski vjesnik* 47 (2004) 21-47; Stjepan Bačić, *Razvitak moderne registrature u Hrvatskoj* (Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1971.); Danica Gavrilović, „Razvitak sistema prvobitnog sređivanja u upravnim registraturama 1944(1945)-1957.: Srbija”, *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 20/2 (1970), 167-170; Zdravko Nježić, „Razvitak sistema prvobitnog sređivanja u upravnim registraturama 1957. i dalje: Savezni propisi”, *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 20/2 (1970), 171-176; Sergije Vilfan, „Sistemi prvobitnog sređivanja u upravnim registraturama”, *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 20/1 (1970), 95-179.
- 7 Bućin, *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave*; Božidar Dunderović, „Kancelarisko-tehničko poslovanje” *Arhivski pregled* god. I, br. 1-2 (1955), 45-54; Pataković, „Principi jednog novog sistema administrativno-tehničkog poslovanja”; Sergije Vilfan, „Kancelarisko poslovanje i arhivska služba”, *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 7/1-2 (1958), 29-41; Života Anić, „Izrada novog propisa za kancelarisko-tehničko poslovanje”, *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 7/3-4 (1957), 61-66.

U radu će se vidjeti kako su stabilizacija državnih, a onda i teritorijalno okrupnjivanje lokalnih vlasti početkom 1950-ih godina utjecali na ustaljivanje jedinstvenih normi spisovodstvenog poslovanja. Članak će obuhvatiti i prikaz pravnih koraka pri organiziranju cjelovitog uredskog poslovanja na svim razinama uprave, osvrćući se posebno na elaborat Organizacija kancelarijskog poslovanja u državnoj administraciji iz 1955. godine, kao veoma važnog dokumenta za nešto kasnije uvođenje arhivskih znakova, te na Uredbu o uredskom poslovanju iz 1957. godine. Konačno, rad će se u svojem središnjem dijelu pozabaviti uvođenjem arhivskih znakova u uredsko poslovanje narodnih odbora općina prateći njegovu upotrebu, odnosno neupotrebu, u tekućem poslovanju općina. Analizirat će se na koji su način primjenjivani u određenim općinama koje su znakove uvele u svoje spisovodstvo, ali i navesti moguće razloge zbog čega su neke općine zanemarile naredbu o korištenju jedinstvenih arhivskih znakova u uredskom poslovanju. Na kraju će se ovim radom nastojati sažeto prikazati obilježja tog segmenta poslovanja na dubrovačkom području u vremenu trajanja narodnih odbora općina od 1952. do 1962. godine, s posebnim fokusom na pokušaj konačnog uređivanja uredskog poslovanja od 1958. godine s čime je započeo proces razvoja suvremenog spisovodstva.

Razvoj uredskog poslovanja narodnih odbora od 1944. do 1958. godine

Uredsko poslovanje ranih narodnih odbora pred sam kraj Drugoga svjetskog rata te neposredno nakon njega karakterizira šarenilo postupaka i sredstava.⁸ Takvom poslovanju ponajviše je doprinijelo nepostojanje pravilnika i specifičnih odredaba kojima bi se ono precizno reguliralo. Manjak uredskog materijala i nepostojanje jednoobraznih urudžbenih zapisnika navelo je službenike narodnih odbora da se koriste materijalom prethodnih administrativnih sustava. Iskorištavale su se pozadine već postojećih spisa i neiskorišteni urudžbeni zapisnici prijeratnih i ratnih institucija. Spisi su pak u urudžbene zapisnike upisivani po kronološki rastućim brojevima. Narodnooslobodilački odbori općina, koji su postojali od druge polovice 1944. do kraja 1945. godine, vodili su decentralizirano uredsko poslovanje te su za svaki odjel imali zaseban urudžbeni zapisnik. Mjesni narodni odbori nisu imali odjela pa su vodili samo jedan urudžbeni zapisnik.⁹

Prvi propis kojim se reguliralo uredsko poslovanje donesen je tek 1950. godine, a odnosio se na uvođenje jednoobraznih urudžbenih zapisnika.¹⁰ Tada su propisani jedinstveni obrasci urudžbenih zapisnika koji su se sastojali od četrnaest rubrika

8 Bućin, „Skica razvoja uredskog poslovanja u Hrvatskoj”, 22.

9 Herceg, Bendiš, „Uspostava lokalne vlasti nakon Drugog svjetskog rata”, 53-54.

10 Uputstvo o uvođenju jednoobraznog djelovodnika za poslove opće administracije, SL 5/50

te se stvaratelji gradiva obvezuju da formiraju predmete vezivanjem spisa na prvi spis.¹¹ Uputstvo koje je o tome doneseno također navodi da se novi urudžbeni zapisnici ne trebaju upotrebljavati dok se zaliha starih ne iscrpi. Spisi su u pismohranu odlagani prema tekućem broju urudžbenog zapisnika.

Tijekom pedesetih godina dvadesetog stoljeća doneseno je više propisa koji su trebali unaprijediti uredsko poslovanje na svim razinama vlasti. Biro za organizaciju uprave i privrede osnovan 1951. godine također je trebao raditi na poboljšanju uredskog poslovanja i na traženju novih rješenja za njegovo osuvremenjivanje. U tu svrhu biro je radio na više elaborata od kojih treba spomenuti elaborat Organizacija uredskog poslovanja u državnoj administraciji iz 1955. godine. Da bi se uklonili nedostaci uredskog poslovanja koje se primjenjivalo u Jugoslaviji, analizirana su spisovodstva zapadnih europskih zemalja te ona primjenjivana u Sjedinjenim Američkim Državama i Ujedinjenim narodima.¹² Autori spomenutog elaborata kritizirali su dotadašnju praksu u Jugoslaviji zbog velikog utroška vremena za zavođenje spisa u evidencije, za koje su smatrali da ih ima previše, i zbog sporosti pri pretraživanju jer nije postojala klasifikacija spisa.¹³ Na koncu razlog analize zapadnih spisovodstva bilo je to što su oni koristili klasifikacijske sustave prema kojima su spisi bili označeni prema predmetnoj pripadnosti i sukladno tome odloženi u pismohranu na čuvanje. Autori tako naglašavaju da treba pronaći sustav koji bi trebao ubrzati cjelokupan proces rada sa spisima te klasifikacijom spisa omogućiti njihovo brzo pronalaženje. Način na koji bi se to ostvarilo autori su predložili na primjeru dvaju modela.

Prvi model bio je da se već postojeće spisovodstvo pojednostavni i unificira. Model naglašava izbacivanje suvišnih evidencija koje usporavaju cjelokupni rad sa spisima te odlaganje spisa u pismohranu po oznakama koje je spis dobio po zaprimanju. Arhivirani spisi dobili bi oznaku koja bi se sastojala od oznake organizacijske jedinice i sadržajne oznake.¹⁴

Drugi predloženi model predviđao je upisivanje samo najosnovnijih podataka o važnijim spisima koje bi se upisivale u evidenciju, tj. u *kontrolnik akata* koji bi zamijenio urudžbeni zapisnik. Spisi bi pri njihovoj dodjeli u rad trebali biti klasificirani prema materiji te naposljetku na isti način odlagani i pretraživani. Temelj izrade ovakve klasifikacije bio bi utvrđivanje plana raspodjele poslova narodnih odbora. Plan raspodjele nastao bi na temelju saveznih, republičkih, pokrajinskih, oblasnih i lokalnih normativnih tekstova.¹⁵

11 Bućin, *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave*, 183.

12 Bućin, „Skica razvoja uredskog poslovanja u Hrvatskoj”, 30-31.

13 Bućin, *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave*, 188.

14 Bućin, *Skica razvoja uredskog poslovanja u Hrvatskoj*”, 34-35.

15 Bućin, „Skica razvoja uredskog poslovanja u Hrvatskoj”, 35-36.

Nakon određenih izmjena odlučeno je da se prihvati prvi model iznesen u elaboratu, koji se temelji na oblikovanju klasifikacijskih planova spajanjem oznaka organizacijskih jedinica (01, 02, 03...) te oznaka vrste poslovanja (od 01 do 99). Urudžbeni zapisnik i dalje ostaje glavna evidencija uredskog poslovanja. Na temelju navedene odluke krajem 1957. godine na području čitave Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ) uvedena je za sva tijela državne uprave Uredba o uredskom poslovanju (SL/57). Za detaljno objašnjenje nove uredbe doneseno je Uputstvo za izvršenje uredbe o uredskom poslovanju (SL 50/57). Nova uredba trebala se početi primjenjivati u svim uredima državne uprave od 1. siječnja 1958. godine, uključujući i one na lokalnoj razini.

Uredbom o uredskom poslovanju iz 1957. godine utvrđuju se opća načela o organizaciji i načinu uredskog poslovanja saveznih i republičkih organa uprave kao i organa uprave autonomnih oblasti i narodnih odbora.¹⁶ Uputstvo za izvršenje Uredbe o uredbe o uredskom poslovanju precizno definira osnovne pojmove spisovodstvene pojmove (akt, predmet, dosje) i detaljno prikazuje sve postupke i alate koji će se koristiti.¹⁷ Osim što je ovo prva kompletna uredba koja detaljno organizira uredsko poslovanje državne uprave FNRJ, ona donosi sasvim nov način rada sa svršenim predmetima po njihovu odlaganju u pismohranu stvaratelja, tj. sređivanje prema arhivskim znakovima. Arhivski znak sastoji se od oznake organizacijske jedinice koja je riješila predmet te oznake grupe poslova kojoj predmet pripada po svome sadržaju. Prema uredbi arhivski se znakovi određuju početkom svake godine i ne mogu se mijenjati tijekom godine, ali se prema potrebi mogu dodavati novi.¹⁸ Plan arhivskih znakova treba u sebi sadržavati sve vrste poslova kojima se bavi tijelo uprave. Poslovi unutrašnjih organizacijskih jedinica dijele se prema srodnosti na grupe (01, 02, 03...), a unutar njih na pojedine vrste poslova koji se obilježavaju brojevima od 01 do 99.¹⁹ Narodni odbori su prema tome trebali sami oblikovati planove koji bi obuhvatom „pokrili” njihovo ukupno poslovanje.

Plan jedinstvenih arhivskih znakova donesen je u veljači 1958. godine i bio je obvezan za sva tijela uprave na teritoriju Narodne Republike Hrvatske.²⁰ Sve što je u pogledu klasifikacije spisa bilo definirano savezним propisima 1957., ovim je aktom promijenjeno. Naime, odredba iz 1957. kojom je bilo određeno da će spisi biti označeni arhivskim znakom koji bi se sastojao od oznake unutarnje organizacijske jedinice i dvoznamenkaste oznake sadržaja odbačena je (prešutno) 1958. te je

16 Uredba o uredskom poslovanju, SL 50/57

17 Bućin, *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave*, 198.

18 Uredba o uredskom poslovanju, SL 50/57

19 Uputstvo za izvršenje uredbe o uredskom poslovanju, SL 50/57

20 Naredba o planu jedinstvenih arhivskih znakova za sve organe uprave na teritoriju Narodne Republike Hrvatske, NN 7/58

propisano da će se spisi označavati i odlagati isključivo prema arhivskim znakovima po sadržajnoj pripadnosti grupama poslova. Plan se sastojao od deset glavnih grupa od 0 do 9. Glavne su grupe bile:

0. Opći poslovi
 1. Rad i radni odnosi
 2. Unutrašnji poslovi
 3. Privreda
 4. Financije
 5. Zdravstvo
 6. Socijalna zaštita
 7. Prosvjeta, znanost i kultura
 8. Poslovi pravosudne uprave
 9. Narodna obrana.

Glavne grupe dijelile su se prema grupama poslova koje su se zatim razrađivale da bi se došlo do znaka od maksimalno pet znamenaka, nakon prvih dviju znamenaka dolazio je zarez.²¹ Ako pojedino tijelo uprave treba zbog obima poslova dodatno razraditi arhivski znak koji nema pet znamenaka, mora se obratiti Sekretarijatu za opću upravu Izvršnog vijeća Sabora. Tijelo državne uprave moglo je interno raščlaniti arhivski znak tako da se propisanom znaku na kraju doda veliko slovo po abecednom redu (00,9/A, 00,9/B, 00,9/C itd.).²²

Do kraja promatranog razdoblja, to jest do 1962. godine kada se ukida Narodni odbor kotara Dubrovnik, nije više bilo promjena u propisima koje se odnose na uredsko poslovanje tijela uprave na području Hrvatske.

Uredsko poslovanje narodnih odbora na području Narodnog odbora kotara Dubrovnik od 1944. do 1952. godine

Prvi mjesni i općinski narodnooslobodilački odbori na teritoriju budućeg Narodnog odbora kotara Dubrovnik (NOK Dubrovnik) osnovani su već tijekom kasnog ljeta i početkom jeseni 1944. godine.²³ Na netom oslobođenom teritoriju organizirala se nova uprava kojom su većinom rukovodili volonteri podobni novoj političkoj vlasti. Uz nedostatak materijalnih sredstava i manjak obrazovanog i kvalificiranog

21 Bućin, *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave*, 200.

22 Naredba o planu jedinstvenih arhivskih znakova za sve organe uprave na teritoriju Narodne Republike Hrvatske, NN 7/58

23 Narodni odbor kotara Dubrovnik osnovan je u svibnju 1945. godine spajanjem kotara Konavle – Župa i Dubrovačko primorje.

stanovništva, pogotovo u malim sredinama, takav način odabira upravljačke strukture izrazito će loše utjecati na uredsko poslovanje narodnih odbora. Nekvalificirani službenici i nedostatak regulative s državnog vrha o načinu uredskog poslovanja dovest će do izrazite konfuzije i šarenila postupaka. Ta situacija primjetna je kod gotovo svih lokalnih narodnih odbora.

Kako je već spomenuto, u prvim godinama FNRJ nisu uvedeni novi propisi koji bi regulirali i unificirali uredsko poslovanje upravnih tijela. U nedostatku novih propisa koristilo se uredsko poslovanje ranijih režima, tj. ono kojim se rukovala Kraljevina Jugoslavija, a potom i Nezavisna Država Hrvatska (NDH).²⁴ Spisi su vođeni na način da su po kronološkim rastućim brojem upisivani u urudžbene zapisnike. Prvobitno se svaki akt vodio zasebno u urudžbenom zapisniku. Pri pretraživanju taj je način predstavljao problem službeniku narodnog odbora i arhivistu koji je morao tražiti predmet na raznim mjestima unutar fonda. Narodno-oslobodilački odbori općina koristili su decentralizirano spisovodstvo s obzirom na to da je postojalo više odjela, a takav način spisovodstva u početku su koristili i mjesni narodni odbori usprkos uredbi koja je nalagala da ga oni ne organiziraju po odjelima. Općinski narodnooslobodilački odbori postupno se ukidaju sve do kraja 1945. godine te od tada mjesni narodni odbori (MNO) uz narodni odbor kotara ostaju jedini nositelji vlasti na lokalnoj razini. Iste godine uredsko poslovanje mjesnih narodnih odbora centralizira se na način da se vodi samo jedan urudžbeni zapisnik.²⁵ Uz urudžbeni zapisnik, koji je bio glavna evidencija uredskog poslovanja, u poslovanju mjesnih narodnih odbora javljaju se i brojne druge uredske knjige poput urudžbenih zapisnika povjerljivih spisa,²⁶ knjige matičnih ureda, financijskog poslovanja (knjiga blagajne, evidencije o naplati poreza, knjige primitaka i izdataka...), evidencije pošte (dostavna knjiga za poštu, knjiga za otpremu pošte i drugo), brojne evidencije privredne prirode, pomoćne uredske knjige socijalne tematike, evidencije vojnih obveznika, knjige službenih putovanja, urudžbenih zapisnika izbornih komisija, urudžbenih zapisnika kontrolnonaplatne stanice i brojnih drugih.²⁷ Raznorodnost sačuvanih evidencija još nas jednom navodi da se upitamo kakvim su uputama raspolagali službenici MNO-a.

Takva nesređena situacija u ukupnom poslovanju narodnih odbora dovela je do učestalih pogrešaka i stvaranja velikog broja spisa koje administracija MNO-a nije

24 Poslovník za opšte upravne vlasti, SN 270/31; Usp. Bućin, *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave*, 159-161, 170-171.

25 HR-DADU-1027 Mjesni narodni odbor Mlini (1945. – 1952.), br. 287/46 (kut. 2)

26 U tu su skupinu izdvajali spise vezane za vojna, osobna, privredna pitanja zaštićena višim stupnjem tajnosti.

27 Herceg, Bendiš, „Uspostava lokalne vlasti nakon Drugog svjetskog rata”, 54-55.

stizala obraditi.²⁸ Narodni odbor kotara Dubrovnik ukazivao je mjesnim narodnim odborima na pogreške, ali bez stvarnih uputa središnjih tijela vlasti one su se ponovno javljale sve do ukidanja MNO-a u svibnju 1952. godine.²⁹

Narodni odbori općina dubrovačkog kotara i njihovo spisovodstvo od 1952. do 1958. godine

Prema Općem zakonu o narodnim odborima iz 1952. godine dolazi do novog administrativno-teritorijalnog ustrojstva FNRJ, prema kojemu se ukidaju mjesni narodni odbori.³⁰ Povezivanjem više mjesnih narodnih odbora ustrojavaju se nove jedinice, narodni odbori općina (NOO). Općine su naslijedile djelokrug ovlasti bivših mjesnih narodnih odbora, ali i nove nadležnosti propisane spomenutim zakonom o narodnim odborima.³¹ Posljedično, smanjivanjem broja administrativno-teritorijalnih jedinica i povećanjem opsega njihovih poslova dolazi i do povećanja spisovodstvenog poslovanja što je, vidjeli smo, dovelo do sve snažnijeg zauzimanja za reformu tog segmenta rada.

Kao i u ostatku FNRJ, i na području NOK Dubrovnik smanjuje se upravni aparat te se formiraju općine Cavtat, Dubrovnik Vanjski, Gruda, Mljet, Orašac, Slano, Ston i Šipan, koje uz Gradski narodni odbor (GNO) Dubrovnik čine osnovicu lokalne uprave u dubrovačkom kotaru.³² Takva administrativno-teritorijalna struktura NOK Dubrovnik potrajala je do donošenja novih zakona o jedinicama lokalne uprave u lipnju i srpnju 1955. godine. Općim zakonom o uređenju općina i kotara te Zakonom o provođenju novog uređenja općina i kotara dolazi do značajnog prostornog širenja dubrovačkog kotara u čiji sastav od tada pa do ukidanja općina i kotara na kraju 1962. godine ulaze i općine ukinutog NOK Korčula.³³ Prema tomu, od rujna 1955. godine NOK Dubrovnik čine narodni odbori općina Blato, Dubrovnik, Gruda, Janjina, Korčula, Lastovo, Mljet, Ston, Trpanj i Vela Luka.³⁴ Također, spomenutim zakonima dolazi do ukidanja gradskih narodnih odbora pa tako prestaje s radom i GNO Dubrovnik. Istovremeno se općinama daje mogućnost da po potrebi budu osnivači mjesnih odbora i mjesnih ureda kao

28 *Isto*, 53-56.

29 HR-DADU-1036 Mjesni narodni odbor Šipan (1944. – 1952.), br. 289/45 (kut. 3)

30 Opći zakon o narodnim odborima, SL 22/52

31 *Isto*

32 HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.), br. 44/55 (kut. 8); Zakon o provođenju reorganizacije narodnih odbora, NN 16/52

33 Opći zakon o uređenju općina i kotara, SL 26/55; Zakon o provođenju novog uređenja općina i kotara, NN 33/55

34 Zakon o području kotara i općina u Narodnoj Republici Hrvatskoj, NN 36/55

manjih administrativnih središta koji pružaju birokratsku podršku svojim nadređenim općinama.³⁵

Uz pomoć arhivskog gradiva NOO-a čuvanoga u spremištima u Dubrovniku, gdje je smješteno gradivo općina Cavtat, Dubrovnik, Dubrovnik Vanjski, Gruda, Janjina, Mljet, Orašac, Slano, Ston i Šipán, može se rekonstruirati razvoj spisovodstva i primjena novih propisa uredskog poslovanja.³⁶ Uredsko poslovanje navedenih NOO-a u osnovama bilo je identično onom ukinutih MNO-a. Spisi se nastavljaju urudžbirati u glavnom urudžbenom zapisniku tajništva te im je dodjeljivan prvi sljedeći slobodni tekući broj iz tog zapisnika.

Upravo se kod spisovodstva dubrovačkih NOO-a javljaju prvi jednoobrazni primjerci urudžbenih zapisnika na ovom prostoru iako je uputstvo o njihovom uvođenju doneseno još početkom 1950. godine.³⁷ Jedini primjer korištenja starih obraza urudžbenih zapisnika nalazimo u fondu NOO Cavtat u čijem urudžbenom zapisniku iz 1952. godine nalazimo uz upisane predmete općine i urudžbirane spise MNO Cavtat.³⁸ Vjerojatni razlog tomu je neiskorištenost starih urudžbenih zapisnika koji su po zakonu morali biti potrošeni kako bi se prešlo na korištenje novih. Novost u odnosu na ranije urudžbiranje spisa jest i upisivanje statusa predmeta odnosno rubrika *mjesto gdje se spis nalazi* u kojoj tajništvo lokalne uprave prvi put može označiti okončanje predmeta stavljajući oznaku *a/a (ad acta)* ili pak znak *R (rok)* kada se očekuje daljnji rad na predmetu.³⁹

Također, u odnosu na prijašnje spisovodstvo sve se više javlja grupiranje predmeta pod brojem posljednjeg spisa vezanoga za pojedini predmet. Dakle, zbog slučajeva već urudžbiranog spisa, odnosno spisovodstveno završenog predmeta, koji su nanovo aktivirani te im je dodijeljen novi tekući broj, u urudžbene zapisnike uvedena je rubrika *ranija ili kasnija veza*.⁴⁰ Vezivanjem predmeta postigla se cjelovitost informacije o poslu koji se dokumentira, ali i lakša pretraživost po urudžbenom zapisniku.

Novost je u spisovodstvu NOO-a i pojava novih uredskih knjiga, *registra spisa* (kazala) i *popisa akata*. U registre je tajništvo općine upisivalo pojedine spise, od-

35 Opći zakon o uređenju općina i kotara, SL 26/55

36 Fondovi narodnih odbora općina Blato, Korčula, Lastovo, Trpanj i Vela Luka čuvaju se u arhivskim prostorima Arhivskog sabirnog centra Korčula – Lastovo u Žrnovu na otoku Korčuli.

37 Uputstvo o uvođenju jednoobraznog djelovodnika za poslove opće administracije, SL 5/50; HR-DADU-1089 Narodni odbor općine Cavtat (1952. – 1955.), knj. 1; HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), knj. 31

38 HR-DADU-1089 Narodni odbor općine Cavtat (1952. – 1955.), knj. 1

39 Uputstvo o uvođenju jednoobraznog djelovodnika za poslove opće administracije, SL 5/50; HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), knj. 32-37; HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.), knj. 4-9; HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.), knj. 2

40 Formiranje predmeta javlja se najprije u pojedinim spisovodstvima MNO-a zadnjih godina njihova postojanja.

nosno predmete, zbog važnosti, lakšeg pregleda i pronalaska određenih spisa. Kod dubrovačkih NOO-a sačuvane *registre spisa* nalazimo samo u fondovima NOO Ston, NOO Janjina i NOO Cavtat, ali i kod njih se radi o nejednakom načinu vođenja registara. Kod cavtatske općine *registar spisa* vođen je po abecednom redu nadležnog tijela, osobe ili predmeta, dok je u NOO Janjina registar vođen samo po abecednom redu predmeta. S druge strane, u spisovodstvu NOO Ston registri su vođeni na više načina: po subjektu, po predmetu, po organizacijskoj jedinici ili po organizacijskoj jedinici i predmetu.⁴¹ Nešto kasnije, točnije nakon stupanja na snagu Uredbe o kancelarijskom poslovanju 1958. godine, javlja se još jedna vrsta evidencije, *popisi akata*. Predstavljaju sastavni dio urudžbenih zapisnika, a služe za upisivanje spisa koji nastaju u većem broju, poput putnih naloga, računa, raznih potvrda ili dozvola.⁴²

Spisovodstvo NOO-a u svojoj srži ne doživljava bitne promjene ni nakon donošenja Općeg zakona o uređenju općina i kotara 1955. godine. Broj kotara i općina spomenutim se zakonom bitno smanjio. To se može vidjeti i na primjeru NOK Dubrovnika kojemu se pripaja NOK Korčula, a od općina na području dotadašnjeg NOK Dubrovnik ostaju samo Gruda, Dubrovnik, Mljet i Ston. Osim smanjenja broja jedinica lokalne uprave zakonom su još detaljnije definirane nadležnosti NOO-a kao i proširenje njihova organizacijskog ustroja. Tako se u sastavu NOO-a pojavljuju općinska vijeća, vijeća proizvođača, referade ili savjeti za pojedine poslove (opća uprava i unutrašnji poslovi, privreda, komunalni poslovi, prosvjeta, narodno zdravlje) i općinski sudac za prekršaje. Ipak, navedeno širenje organizacijskog ustroja NOO-a na dubrovačkom području, sudeći po sačuvanom arhivskom građivu, bilo je donekle različito. Primjerice, u fondovima NOO Gruda i NOO Janjina sudac za prekršaje javlja se 1955. godine, kod NOO Ston njegove spise imamo od 1956. godine, dok ga u fondu NOO Mljet nalazimo tek 1962. godine.⁴³ Jednako tako podjela poslova po ustrojstvenim jedinicama nije bila u potpunosti jednaka u svakoj općini. Tako kod NOO Gruda nalazimo sedam organizacijskih jedinica od 1958. do 1962. godine, dok primjerice kod NOO Ston

41 HR-DADU-1089 Narodni odbor općine Cavtat (1952. – 1955.), knj. 4; HR-DADU-149 Narodni odbor općine Janjina (1952. – 1962.), knj. 15; HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.), knj. 14-21.

42 HR-DADU-149 Narodni odbor općine Janjina (1952. – 1962.), knj. 16-18; HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), knj. 62-65; Uputstvo za izvršenje uredbe o kancelarijskom poslovanju, SL 50/57

43 HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), serija: Sudac za prekršaje (kut. 54); HR-DADU-149 Narodni odbor općine Janjina (1952. – 1962.), serija Sudac za prekršaje (kut. 37); HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.), serija Rad središnjih tijela (kut. 1), serija Sudac za prekršaje (kut. 48); HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.), serija Rad središnjih tijela (kut. 2, 3 i 4), serija Sudac za prekršaje (kut. 123 i 124.)

na početku postoji sedam jedinica, a kasnije je bila oformljena i osma organizacijska jedinica. U fondu NOO Dubrovnik postoji deset organizacijskih jedinica koje su u odgovarale glavnim grupama poslova iz djelokruga uprave (navedenima u jedinstvenom planu arhivskih znakova). S druge strane, iz sačuvanog arhivskoga gradiva NOO Mljet vidi se organizacija ustroja općine na šest savjeta koji s njima tako izravno ne korespondiraju.⁴⁴ Dva su moguća razloga zbog kojih se stječe dojam o nejednakosti ustroja uprave dubrovačkih NOO-a. Prvi je nesačuvanost, odnosno nekompletnost arhivskoga gradiva, dok se drugi razlog tiče stvarne potrebe za širenjem upravnog aparata kod pojedinih općina s obzirom na njihove potrebe i administrativne mogućnosti. Upravo će administracija narodnih odbora općina, u pogledu spisovodstvenog poslovanja nakon uvođenja Uredbe o kancelarijskom poslovanju, sačuvanim arhivskim gradivom pokazati još veće razlike među pojedinim općinama šireg dubrovačkog područja.

Primjena novog uredskog poslovanja i uvođenje arhivskog znaka u spisovodstvo općina Narodnog odbora kotara Dubrovnik na primjeru sačuvanog arhivskoga gradiva

U ovom poglavlju namjera je prikazati u kojoj su mjeri pojedini narodni odbori općina unutar NOK Dubrovnik primjenjivali novu uredbu o uredskom poslovanju donesenu 1957. godine. Kako je spomenuto, od 1. siječnja 1958. godine sva tijela uprave trebala su započeti s primjenom uredbe. Na primjeru narodnih odbora općina Dubrovnik, Gruda, Janjina, Mljet i Ston predočit će se koje su to mjere poduzeli njihovi narodni odbori u vezi s tim te kako su se one odrazile na njihovo spisovodstvo, odnosno na sačuvano arhivsko gradivo u Državnom arhivu u Dubrovniku.

Narodni odbor općine Dubrovnik

Narodni odbor općine Dubrovnik osnovan je 1. rujna 1955. godine, kada se dan prije ukinuo gradski Narodni odbor Dubrovnik. U sastav NOO Dubrovnik ulaze i općine iz neposredne okolice Dubrovnika: Dubrovnik Vanjski, Orašac, Slano i Šipan.⁴⁵

44 HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.), br. 01-1/59 (kut. 43); HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.), 74/1-1960 (kut. 25)

45 HR-DADU-143 Narodni odbor kotara Dubrovnik (1945. – 1962.), serija Zapisnici sjednica, podserije Zapisnici sjednica narodnog odbora općine Dubrovnik Vanjski (1955.), Zapisnici sjednica narodnog odbora općine Orašac (1955.) (kut. 35); HR-DADU-144 Narodni odbor grada Dubrovnika (1944. – 1955.), br. 15222/55 i 15223/55 (kut. 398)

Organiziranjem novog narodnog odbora općine formiran je i novi stvaratelj, NOO Dubrovnik, koji je svoje uredsko poslovanje provodio prema donesenim propisima. Od početaka svojeg poslovanja tajništvo je urudžbiralo tekuće brojeve predmeta od prvog broja uzlaznim redom, dok je nezavršenim predmetima svojeg prethodnika, Gradskog narodnog odbora Dubrovnik, dodjeljivala tekuće brojeve GNO-a.⁴⁶

Zahvaljujući kontinuitetu i boljoj educiranosti, službenici NOO Dubrovnik bez problema usvajaju novu uredbu o uredskom poslovanju odmah po njezinu stupanju na snagu. Dokumenti se po nastanku zaprimanju i unose pod rednim brojem unutar urudžbenih zapisnika te se dodjeljuju na rad organizacijskim jedinicama unutar općina. Na riješene predmete stavlja se oznaka *a/a (ad acta)* te im se dodjeljuje propisani arhivski znak pod kojim se čuvaju u pismohrani NOO Dubrovnik. Arhivski znak upisuje se u urudžbeni zapisnik pod rubrikom *razvod* za svaki riješeni spis. Budući da se radi o važnoj općini s većim ekonomsko-gospodarskim potencijalom te samim tim i većim opsegom spisovodstvenog poslovanja, NOO Dubrovnik u svojem poslovanju koristio se najširim rasponom arhivskih znakova, iz svih skupina predviđenih naredbom o planu jedinstvenih arhivskih znakova (tj. od 0 do 9).⁴⁷

Uredske su knjige također vođene prema propisima i uputama za uredsko poslovanje. Urudžbeni zapisnici uredno prate uredbu o uredskom poslovanju i naredbu o arhivskim znakovima. Arhivske znakove nalazimo i kod *popisa akata* kojima se evidentiraju istovrsni dokumenti koji nastaju u većem broju (putni nalozi, istovrsna rješenja i sl.).

Iz svega navedenog upravo na primjeru NOO Dubrovnik možemo vidjeti kako se prema uredbi trebalo točno voditi tada moderno uredsko poslovanje. S druge strane, u sljedećim ćemo NOO-ima vidjeti kako je i u kojoj je mjeri njihovo spisovodstvo usvojilo i provodilo uredbu.

Narodni odbor općine Gruda

NOO Gruda nastao je poslije ukidanja mjesnih narodnih odbora 19. svibnja 1952. godine naslijedivši rad MNO Gruda, MNO Mrcine, MNO Vitaljina te dio područja bivšeg MNO Pridvorje koji je od 1952. do 1955. godine kao i ostatak konavoskog područja bio pod nadležnosti NOO Cavtat. Po ukidanju cavtatske općine

46 HR-DADU-143 Narodni odbor kotara Dubrovnik (1945. – 1962.), br. 152/55 (kut. 1) i br. 695/55 (kut. 3); HR-DADU-144 Gradski narodni odbor Dubrovnik (1944. – 1955.), br. 14902/55, 14935/55. i 15361/55 (kut. 398)

47 Naredba o planu jedinstvenih arhivskih znakova za sve organe uprave na teritoriju Narodne Republike Hrvatske, NN 7/58; HR-DADU-423 Narodni odbor općine Dubrovnik (1955. – 1962.), urudžbeni zapisnik (1958.) i urudžbeni zapisnik (1959.)

31. kolovoza 1955. godine NOO Gruda preuzima cjelokupnu lokalnu upravu u Konavlima.⁴⁸

Usvajanje uredbe o uredskom poslovanju i uvođenje arhivskih znakova za riješene predmete u NOO Gruda u praksi se provodilo raznoliko. Provođenje propisa koji su se na to odnosili u određenoj je mjeri zaživjelo u spisovodstvu Općine Gruda, ali ne u cijelosti, kako je to bilo kod NOO Dubrovnik. Ponajprije se to odnosi na uredske knjige iz 1958. i dijela 1959. godine te na veći dio spisa iz spomenutih godina.

Prvu specifičnost spisovodstva NOO Gruda nalazimo u urudžbenom zapisniku za 1957. godinu u kojemu se nalaze i urudžbirani spisi s početka 1958. godine, točnije do 3. veljače i spisa broj 470/58. Iako je bilo dovoljno mjesta za nastavak urudžbiranja predmeta, tajništvo NOO Gruda ostale spise iz 1958. godine urudžbira u novom urudžbenom zapisniku nastavljaajući dotadašnju praksu korištenja novog zapisnika za svaku pojedinu godinu.⁴⁹ Razlog zbog kojega se tako postupilo možemo potražiti u činjenici da je baš u veljači 1958. godine donesena naredba o korištenju arhivskih znakova, stoga je moguće da je administracija općine pripremala teren za novitet u spisovodstvu, uvođenje arhivskog znaka. Međutim, kada pogledamo samostalni urudžbeni zapisnik iz navedene godine, primjećuje se da tajništvo još uvijek ne koristi arhivski znak, nego samo kraticu *a/a* (*ad acta*), ali, za razliku od prije, sada upisuje broj organizacijske jedinice koja obrađuje predmet.⁵⁰ To pak može značiti da su se službenici općine prilagođavali i educirali o novom uredskom poslovanju. Već 1959. godine primjećuju se bitne promjene. U urudžbenom zapisniku najprije se sporadično javlja arhivski znak na riješenim predmetima (s oznakom *ad acta*). Takva praksa upisivanja završenih predmeta u urudžbene zapisnike potpuno se ustalila u idućim godinama bez ikakvih anomalija u uredskom poslovanju.⁵¹

Tijekom postojanja Općine Gruda uočavamo različito postupanje sa spisima i njihovo označavanje. Na samom početku većini spisa nastavlja se dodjeljivati samo sljedeći tekući broj, dok se manjem broju spisa pored tekućeg broja dodjeljuje i oznaka organizacijske jedinice, kako je bilo propisano Uputstvom o izvršenju Uredbe.⁵² Uvođenje arhivskog znaka u spisovodstvo NOO Gruda također se postupno razvija. Na samom početku, to jest na omotima predmeta iz 1958. godine, arhivski znak uglavnom je upisan tako da je sadržavao broj organizacijske jedinice, ali ne

48 HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), serija Zapisnici sjednica narodnog odbora općine Gruda (1955.) (kut. 44)

49 HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), knj. 38

50 *Isto*, knj. 39

51 *Isto*, knj. 40, 41 i 42

52 *Isto*, br. 0-1986/1/58 (kut. 96), br. 0-3784/1/58 (kut. 97) i br. 03-2481/1/58 (kut. 105). Kod dijela predmeta u navođenju njihove brojčane oznake između urudžbenog broja i godine nastanka spisa nalazi se i broj priloga koje sadržava predmet.

i oznaku grupe poslova u koju predmet po svom sadržaju pripada. Tako nalazimo arhivski znak 0 za organizacijsku jedinicu općih poslova, 3 za poslove privrede ili 4 za financijske poslove. Kod spisa NOO Gruda postoje i nešto drugačije oznake (umjesto propisanih arhivskih znakova) kao što su 0-1 za organizacijsku jedinicu općih poslova ili 0-I čime se označuju spisi vezani za izbore.⁵³ Pronađen je i jedan spis iz 1958. godine s potpunim arhivskim znakom (02,1) kakav je definiran naredbom o planu arhivskih znakova, ali isti spis u urudžbenom zapisniku nema arhivski znak što može značiti da je on kasnije dopisan.⁵⁴

Već sa spisima iz 1959. godine mijenja se upotreba arhivskih znakova. Kod svih organizacijskih jedinica NOO Gruda koriste se arhivski znakovi. Tako se koriste znakovi 0,0 za opće poslove, 30,0 za opće poslove privrede ili 41,0 za opće poslove financija. No, dodjeljivanje znaka još uvijek nije bilo ustaljeno kod svakog spisa, posebice u grupi općih poslova uprave i financija. Primjerice, spisi koji nisu čuvani u omotima umjesto arhivskog znaka imaju samo oznaku *a/a* uz nekoliko iznimki.⁵⁵ S druge strane, na spisima čuvanima u omotima upisan je arhivski znak.

Razlozi zbog kojih je administracija Općine Gruda pravila takve skokove u upotrebi (odnosno neupotrebi) arhivskih znakova mogu biti mnogostruki. Ipak ih možemo suziti na dva najlogičnija. Prvi se tiče važnosti arhiviranja spisa za tadašnju administraciju općine u Grudi pri čemu su važnijim završenim predmetima dodijeljeni arhivski znakovi te su stavljeni u posebne omote i pohranjeni u pismohranu na točno određeno mjesto. Drugi mogući razlog je taj da su predmeti koji su bez arhivskog znaka ostali neriješeni ili se očekivala njihova daljnja obrada da bi im se po njihovu kasnijem rješavanju dodijelila samo oznaka *a/a* (*ad acta*).

NOO Gruda u sljedećem razdoblju, to jest 1960. i 1961. godine, pravilno koristi sustav arhivskih znakova bez grešaka ili manjkavosti u njihovoj uporabi, no 1962. godine ponovno je došlo do manjih promjena. Naime, kod općih poslova uprave iz te godine primjećuje se upisivanje inicijala predsjednika (V/M) i tajnika (N/K) općine na spise *općih poslova*. Navedeni slovni znakovi upisuju se kao oznake za organizacijske jedinice, iako ne na svakom spisu stvaratelja, ali i kao „arhivski znak” s razlikom da pored inicijala ponegdje imaju naznačeno *a/a* ili *a. z.* (arhivski znak).⁵⁶ Zbog čega je došlo do takvog označavanja spisa, teško je sa sigurnošću reći jer takav slučaj dodjeljivanja broja spisu nalazimo samo kod NOO Gruda. Moguće je da je došlo do razdiobe osnovnih upravnih poslova između predsjednika i tajnika pa se na ovaj način odlučilo razlučiti predmete jedne od drugih. Nadalje, druga promjena

53 HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), kut. 97

54 *Isto*, 0-3754/1/58 (kut. 97)

55 *Isto*, br. 0-3441/1 i 04-3016/1-1959 (kut. 126)

56 HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), br. V/M-3143/1-1962 (kut. 202), br. V/M-747/2-62 (kut. 202) i br. N/K-1673/1-1962 (kut. 202)

u uredskom poslovanju NOO Gruda za 1962. godinu ticala se arhivskih znakova. U navedenoj godini administracija NOO Gruda kombinira propis iz 1957. godine, to jest Uputstvo za izvršenje uredbe o kancelarijskom poslovanju i Naredbu o planu jedinstvenih arhivskih znakova za sve organe uprave na teritoriju NR Hrvatske iz 1958. godine, kako bi spisima i/ili predmetima dodijelila arhivski znak. Prve dvije znamenke predstavljale su dakle broj organizacijske jedinice, odnosno broj grupe poslova, koje određuje samo tijelo uprave, dok je broj iza decimalnog znaka (,) bio (djelomično dodijeljeni) arhivski znak. Tako su primjerice na spisima iz grupe poslova *rad i radni odnosi* korišteni arhivski znakovi od 01,0 do 01,2 (umjesto propisanih 10 do 12), iz grupe poslova *privreda* od 03,0 do 03,5 (umjesto 30 do 35) ili iz grupe poslova *financije* od 04,0 do 04,6 (umjesto 40 do 46).⁵⁷

Za kraj pregleda spisovodstva NOO Gruda nakon 1958. godine vrijedi spomenuti i spise suca za prekršaje i matičnog ureda koji djeluje pri unutrašnjim poslovima. U popisu glavnih grupa poslova iz djelokruga tijela uprave nema spomena suca za prekršaje poslova te on djeluje kao zasebno tijelo unutar općine i posluje s vlastitim urudžbenim zapisnikom. Kod spisa matičnog ureda vidi se u označavanju *općih spisa* matičnog ureda i *spisa knjige rođenih, spisa knjige vjenčanih i spisa knjige umrlih*. *Opći spisi* matičnog ureda spremljeni u omote označeni su oznakom organizacijske jedinice (2) umjesto arhivskoga znaka, dok spisi izvan omota nemaju tu oznaku što može značiti da nisu bili riješeni. Spisi knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih također nemaju arhivski znak, a urudžbirani su tekućim brojem i godinom nastanka spisa ispred kojih je broj organizacijske jedinice.⁵⁸

Narodni odbor općine Janjina

U Janjini na Pelješcu Narodni odbor općine osnovan je po ukidanju Mjesnog narodnog odbora Janjina 11. svibnja 1952. postavši nadležna jedinica uprave na njegovu području. NOO Janjina ugašena je 31. prosinca 1962. godine, kao i sve ostale općine u dubrovačkom kotaru.

Definiranje spisovodstva propisima iz 1957. i uvođenje arhivskih znakova 1958. godine djelomično je poštivano u uredskom poslovanju Općine Janjina. Slično kao kod NOO Gruda i u NOO Janjina usvajanje tada modernih propisa proteklo je na polovičan način.

Najveći problemi s usvajanjem novih spisovodstvenih normi NOO Janjina očitovali su se u vođenju urudžbenih zapisnika. Od stupanja na snagu novog sustava do ukidanja općine u urudžbenim zapisnicima NOO Janjina ne nailazimo na bitne

⁵⁷ *Isto*, serija Rad i radni odnosi (kut. 203), serija Privreda (kut. 205 i 206), serija Financije (kut. 208 i 209).

⁵⁸ HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.), kut. 131, 154 i 179.

promjene. Predmeti su urudžbirani po rastućem tekućem broju. U rubrici *organizacijska jedinica* spisima je evidentiran broj jedinice koja je rješavala predmet, dok je pod rubrikom *oznaka*, gdje je predviđeno upisivanje arhivskog znaka, za riješene predmete upisivan samo znak *a/a* (*ad acta*). U urudžbenim zapisnicima iz 1958. i 1962. godine uz oznaku *a/a* riješenim spisima dodavani su i komentari poput *uzeto na znanje, uručeno stranci ili raspravljeno*.⁵⁹

Kada su u pitanju spisi NOO Janjina, tu je situacija sa sačuvanim arhivskim gradivom ponešto drugačija. Naime, već od početka 1958. godine na omotima predmeta stoji arhivski znak u svojem punom obliku propisanom naredbom o arhivskim znakovima. Postoje manji nedostaci pri upisu glavnog urudžbenog broja spisa. Tako na nekoliko mjesta nalazimo stari sistem dodjeljivanja broja pa je na spisima upisan samo tekući broj (bez brojčane oznake organizacijske jedinice) ili čak bez godine nastanka spisa.⁶⁰ Iduće 1959. i 1960. godine takve pogreške NOO Janjina nisu zabilježene. Spisi su označeni arhivskim znakovima, ali nisu po njima pohranjivani, već po oznakama organizacijskih jedinica (!). Ovdje valja spomenuti seriju *sudac za prekršaje* čiji spisi čine poseban dio fonda sa svojim urudžbenim tekućim brojevima (bez oznaka organizacijske jedinice i arhivskog znaka).⁶¹ Ovakav spisovodstveni rad rezultat je odvajanje tijela *suca za prekršaje* od ostalih općinskih tijela.

Velika promjena u spisovodstvenom poslovanju općine dogodila se 1961. godine. Tada dolazi do potpunog napuštanja upisa arhivskog znaka na spise što se nastavilo do ukidanja općine 31. prosinca 1962. godine. Spisi se nastavljaju urudžbirati po organizacijskoj jedinici i rastućem tekućem broju te se pohranjuju po organizacijskim jedinicama.⁶² Razlog prekida upisa arhivskih znakova na spise vjerojatno leži u činjenici da se u NOO Janjina niti u jednom trenutku nije počelo primjenjivati čuvanje spisa po arhivskom znaku, nego po organizacijskoj jedinici, stoga se pretpostavlja da je tajništvo od 1961. godine napustilo dodjeljivanje arhivskog znaka zbog nesvršishodnosti istog u pohranjivanju spisa.

Narodni odbor općine Mljet

Na otoku Mljetu od 19. svibnja 1952. godine poslije ukidanja MNO Babino Polje, MNO Govedari i MNO Maranovići ustrojava se Narodni odbor općine Mljet.⁶³

59 HR-DADU-149 Narodni odbor općine Janjina (1952. – 1962.), knj. 8-11

60 HR-DADU-149 Narodni odbor općine Janjina (1952. – 1962.), br. 15/1 i 24/58 (kut. 63)

61 *Isto*, serija Sudac za prekršaje, kut. 108, 121 i 129

62 *Isto*, kut. 109-128

63 HR-DADU-1041 Mjesni narodni odbor Babino Polje (1944. – 1952.), serija Rad središnjih tijela (kut. 1); HR-DADU-1042 Mjesni narodni odbor Govedari (1944. – 1952.), serija Rad središnjih tijela (kut. 1)

Tijekom trajanja Općine Mljet do njezina gašenja krajem 1962. godine njezino spisovodstveno poslovanje pokazalo je velike zaostatke u prihvaćanju novog uredskog poslovanja u odnosu na ostale općine u dubrovačkom kraju. Neprihvatanje uredbe o uredskom poslovanju najvidljivije je na urudžbiranju spisa, dok kod uredskih knjiga teže možemo pratiti proces razvoja zbog njihove slabe sačuvanosti.

Budući da su u fondu NOO Mljet za sada pronađena samo tri urudžbena zapisnika od kojih samo onaj iz 1958. godine obuhvaća period nakon uvođenja novog sustava, veoma je teško pretpostaviti je li administracija Općine Mljet urudžbene zapisnike vodila prema naredbama i uputama struke i vlasti. Međutim, sudeći prema urudžbenom zapisniku iz 1958. godine, NOO Mljet u evidenciji spisa kao što je urudžbeni zapisnik ne navodi ni organizacijsku jedinicu koja rješava spis niti upisuje arhivski znak za završene predmete. Jedina oznaka za riješene spise, odnosno predmete, oznaka je *a/a (ad acta)* po kojoj možemo razlučiti riješene spise od onih u postupku.⁶⁴ Iz svega ovoga moguće je zaključiti da se urudžbeni zapisnici iz sljedećih godina vode na jednak način jer se arhivski znak ne pojavljuje do kraja rada NOO Mljet, dok se oznaka za organizacijske jedinice pojavljuje tek od 1960. godine, i to u vrlo suženom opsegu koji je obuhvatio samo tri ustrojbene jedinice iako je prema organizaciji Općine postojalo šest tijela odnosno savjeta.⁶⁵ Za sada, dok se ne pronađu urudžbeni zapisnici nakon 1960. godine, nemoguće je utvrditi sadržavaju li urudžbeni zapisnici uz tekući broj spisa i brojčanu oznaku organizacijske jedinice. Tek po uvidu u njih bit će jasnije spisovodstveno funkcioniranje NOO Mljet.

Za razliku od urudžbenih zapisnika kod spisa NOO Mljet situacija je nešto jasnija u vezi s provedbom, odnosno neprovođenjem, uredbe o uredskom poslovanju. Na samom početku, dakle od 1958. godine, na spisima ne postoje ni oznake za organizacijske jedinice niti arhivski znakovi. Spisi su urudžbirani prema tekućem broju glavnog urudžbenog zapisnika. Jednako poslovanje prakticirano je i 1959. godine. Određeni pomaci u spisovodstvu događaju se od 1960. godine kada se kod spisa pored tekućih brojeva počinju javljati i brojevi organizacijskih jedinica. Nalazimo tri organizacijske jedinice s brojčanim oznakama 01, 02 i 03, s tim da spisi s oznakom 02 čine barem 95 % svih sačuvanih spisa od 1960. do kraja 1962. godine urudžbiranih po organizacijskoj jedinici i tekućem broju.

Pregledavajući tematiku spisa naznačenih brojem 02, ne može se zaključiti da se radi o jednoj organizacijskoj jedinici sa zadacima rješavanja samo jedne od glavnih grupa poslova iz djelokruga upravnih tijela.⁶⁶ Dapače, spisi se tiču raznih poslova, počevši od privrede preko financija do zdravstva i prosvjete te raznih okružnica viših

64 HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.), knj. 3

65 *Isto*, br. 74/1-1960 (kut. 25)

66 Naredba o planu jedinstvenih arhivskih znakova za sve organe uprave na teritoriju Narodne Republike Hrvatske, NN 7/58

organa vlasti. Jednako tako, određeni broj spisa umjesto brojčane oznake organizacijske jedinice ima upisanu kraticu *taj* čime se u prijašnjem spisovodstvenom sustavu označavalo tijelo tajništva.⁶⁷ Ovo može značiti da je upravo brojevima 02 označena organizacijska jedinica *tajništva* jer se radi o tako širokom dijapazonu poslova.

Oznakom 01 administracija Općine Mljet vjerojatno je označavala poslove vezane za rad i radne odnose, sudeći po pronađenim spisima s tom oznakom, iako i kod spisa s oznakom 02 nailazimo na predmete o radnim odnosima. Međutim, iz podatka da referada za rad i radne odnose djeluje unutar tajništva zaključujemo da ne možemo govoriti o posebnoj organizacijskoj jedinici za rad i radne odnose unutar ustroja NOO Mljet.⁶⁸

Slična je situacija i s oznakom 03 koja je zabilježena isključivo na spisima tematike vezane za financije poput budžeta i/ili računa.⁶⁹ No, spise financijske prirode također nalazimo i pod oznakom 02, što opet otkriva da kod NOO Mljet ne postoji posebna organizacijska jedinica koja se bavila financijama iako u spisima nailazimo na postojanje *uprave prihoda* kao tijela koje se bavilo financijskim pitanjima.⁷⁰

Iz svega proizlazi da administracija NOO Mljet nije imala podjelu poslova razrađenu po organizacijskim jedinicama, dok arhivski znak uopće nije upotrijebljen. Korišten je model oznaka za organizacijske jedinice osmišljen tako da je brojka 02 naznačena ustrojstvena jedinica *tajništva*, jedina koja je u isto vrijeme stvarala spise, vodila korespondenciju s drugim upravnim jedinicama i bila nadležna za cjelokupno spisovodstvo. Bez obzira na to što se još sporadično pojavljuju oznake drugih organizacijskih jedinica na spisima, kod NOO Mljet gotovo ukupno poslovanje počiva isključivo na tajništvu. Dva su moguća rješenja takvog ustroja i nakon spisovodstvenih reformi. Prvi je manjak educiranog kadra, što se vidi iz malih promjena u imenovanjima novih službenika u administraciji NOO Mljet još od njezinih početaka djelovanja 1952. godine (Prilog 2). Drugi razlog može biti vezan uz nepotrebnost širenja organizacijskog ustroja općine s obzirom na opseg poslova koje obavlja.

Narodni odbor općine Ston

Kao početak rada NOO Ston može se uzeti 11. svibnja 1952. godine kada je održana prva sjednica Narodnog odbora općine. Međutim, tri dana nakon toga, 14. svibnja, sastaje se likvidacijska komisija za ukidanje poslovanja MNO Ston, MNO

67 HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.), br. 55/1-60 i 97/1-60 (kut. 25)

68 HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.), br. 02-395/1-1960 (kut. 30), br. 01-61/1-62 (kut. 35) i br. 01-72/5-62 (kut. 35)

69 HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.), br. 03-401/1-60 (kut. 25), br. 03-1273/1-60 (kut. 27) i br. 03-55/1-62 (kut. 35)

70 *Isto*, 1007/60 (kut. 27)

Čepikuće i MNO Topolo, mjesnih narodnih odbora čiji je rad zamijenila stonska općina. Isto tako, prvi urudžbirani spis NOO Ston datiran je 21. svibnja, pa se može zaključiti da je stvarni rad općine na prostoru od naselja Ponikava na Pelješcu do naselja Smokovljana u unutrašnjosti Dubrovačkog primorja započeo, kao i kod drugih NOO-a, 19. svibnja 1952. godine.⁷¹ Gledajući kroz prizmu spisovodstva, NOO Ston uredbu o uredskom poslovanju proveo je djelomično. Naime, kao i u većini ostalih općina na dubrovačkom području, osim NOO Dubrovnik i donekle NOO Gruda, dodjela arhivskog znaka, a onda i čuvanje riješenih spisa po znaku, gotovo je u cijelosti izostala.

Već osvrtno na uredske evidencije predmeta, to jest na urudžbene zapisnike, možemo primijetiti da se reforma uredskog poslovanja nije adekvatno poštivala. Ipak, prema urudžbenom zapisniku iz 1958. godine, vidljiva su usvajanja propisanoga. Kod evidentiranih predmeta nalazimo broj organizacijske jedinice koja je rješavala predmet te arhivski znak pod kojim se isti predmet trebao arhivirati u pismohrani. Međutim, ponegdje umjesto arhivskog znaka stoji oznaka za riješene spise *a/a (ad acta)*.⁷² Ovakva razlika u upisivanju arhivskog znaka, odnosno njegovu izostanku, rezultat je ili važnosti spisa koji se pohranjuje za administraciju NOO Ston ili su znakovi upisani naknadno po spremanju predmeta u pismohranu stvaratelja. Drugoj tezi u prilog ide činjenica da se pri pregledu spisa na nekolicini njih pronašao arhivski znak koji nije upisan u urudžbenom zapisniku za taj predmet.⁷³ Prema tome, izgleda da je organizacijska jedinica po rješavanju predmeta vjerojatno na nj upisala oznaku *a/a (ad acta)* te ga tako dostavila u pisarnicu koja mu zatim nije dodijelila pripadajući arhivski znak. Sagledavajući predmete iz idućih godina, izgledno je da tajništvo nije dodjeljivalo arhivski znak iz jednostavnog razloga što po njemu nisu čuvali spise u pismohrani, već po organizacijskoj jedinici.

To se vidi već u urudžbenom zapisniku iz 1959. godine u kojemu se gotovo u potpunosti napušta upisivanje arhivskih znakova. Ipak, u spomenutom urudžbenom zapisniku postoje dva arhivska znaka: 42,20 i 62,71. Prvi se tiče spisa financija, točnije poreznih oporezivanja i olakšica, dok se drugi odnosi na socijalnu pomoć stanovništvu.⁷⁴ Ovo pak može značiti da je pisarnica, to jest tajništvo koje je zaduženo za spisovodstvenu obradu predmeta u NOO Ston, upisivalo arhivske znakove isključivo na određene predmete financijske i socijalne tematike važne za svoje poslovanje, ali ih je istodobno arhiviralo unutar organizacijske jedinice kao već ustaljenu praksu za riješene predmete. Problem je nastao kad su se počele mijenjati

71 HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.), serija Rad središnjih tijela (kut. 1 i 5); *Isto*, knj. 1

72 HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.), knj. 10

73 *Isto*, br. 02-14/1-58 i 02-18/58 (kut. 31)

74 *Isto*, knj. 11.

oznake organizacijskih jedinica kako to pokazuju predmeti označeni arhivskim znakom 42,20. Naime, predmete sa spomenutim arhivskim znakom u NOO Ston rješava unutarnja organizacijska jedinica *uprava prihoda* koja od 1959. godine nosi brojčanu oznaku 05 za razliku od 1958. godine kada je po rješenju o unutrašnjim organizacijskim jedinicama njezina oznaka bila 04.⁷⁵ Evidentno je da je uprava bila zbunjena na razmeđu propisa iz 1957. i 1958. te ih nije znala valjano rastumačiti niti je bila svjesna problema koji donosi ovakvo označavanje spisa.

Budući da arhiviranje spisa po arhivskom znaku u uredskom poslovanju NOO Ston nije zaživjelo, potpuno napuštanje upisa arhivskih znakova u uredske knjige uslijedilo je 1960. i 1961. godine. Iako ne postoji sačuvan urudžbeni zapisnik iz 1962. godine, pomoću spisa iz spomenute godine, na kojima ne postoje arhivski znakovi, možemo zaključiti da administracija NOO Ston niti u zadnjoj godini svojeg postojanja nije uvodila arhivske znakove.⁷⁶

Spisi NOO Ston ne pokazuju bitnu razliku u odnosu na svoje urudžbene zapisnike u vezi s usvajanjem novodefiniranog i propisanog uredskog poslovanja. Spisi se od 1958. godine počinju urudžbirati pomoću svih triju brojčanih oznaka: brojem organizacijske jedinice, glavnim tekućim brojem s brojem priloga u predmetu i godinom nastanka spisa. Nadalje, gotovo svaki spis odnosno predmet nalazi se u svojem zasebnom omotu s brojem organizacijske jedinice, brojem u urudžbenom zapisniku, kratkim sadržajem predmeta i arhivskim znakom koji spisovodstvo u cijelosti koristi kao i kod urudžbenih zapisnika u uredskom poslovanju za 1958. godinu. Kako je rečeno, arhivski znak na spisima još samo djelomično nalazimo 1959. godine, dok ga kasnije administracija NOO Ston uopće ne koristi upisujući na riješene predmete samo kraticu *a/a (ad acta)*.⁷⁷ Jedinici spisi koji su se nastavili urudžbirati po starom modelu, s dodjelom isključivo tekućeg broja, bili su spisi *suca za prekršaje*. Kao i kod ostalih općina spomenuto je tijelo spise nastalo njegovim radom urudžbiralo u zasebnim urudžbenim zapisnicima koji kod NOO Ston nisu pronađeni.⁷⁸

Pregledom uredskih knjiga i spisa NOO Ston da se zaključiti da ni ova općina svoje uredsko poslovanje nije u potpunosti prilagodila propisima. Ovo se ponajprije tiče uvođenja arhivskog znaka. Iako je uveden u uredsko poslovanje općine odmah po stupanju naredbe o znaku na snagu, njegova upotreba nije zaživjela. Dapače, bez obzira na to što su riješenim predmetima 1958. i donekle 1959. godine upisivani arhivski znakovi, spise je stvaratelj arhivirao u svojoj pismohrani

75 HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.), br. 01-1/59 (kut. 43).

76 *Isto*, knj. 12 i 13

77 *Isto*, br. 05-276/1-1959 i 05-306/1-1959 (kut. 49)

78 HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.), serija Sudac za prekršaje (kut. 123 i 124)

prema organizacijskim jedinicama. Budući da nisu dosljedno korišteni niti se po njima odlagalo, administracija NOO Ston odbacila je arhivske znakove u spisovodstvenom poslovanju.

Zaključak

Uredsko poslovanje upravnih organa nakon Drugoga svjetskog rata do 1950. godine nastavilo je funkcionirati po pravilniku iz 1931. godine. Nepostojanje zajedničkog pravnog okvira u spisovodstvenom poslovanju, manjak obrazovanog administrativnog kadra i nedostatak uredskog materijala utjecali su na neujednačenost i improvizaciju uredskog poslovanja. Ovaj problem uglavnom je zahvatio niže upravne jedinice poput mjesnih narodnih odbora, a nastavilo se i kod narodnih odbora općina od 1952. godine.

Pomaci u stvaranju modernijeg i ujednačenoga uredskog poslovanja započeli su 1950. godine uvođenjem jednoobraznih urudžbenih zapisnika u poslove opće administracije, a cjelokupno uredsko poslovanje tek je 1957. godine dobilo jedinstven obrazac funkcioniranja, Uredbu o kancelarijskom poslovanju. Uz uredbu donesena je i naredba o korištenju arhivskih znakova za spisovodstveno riješene spise, a potom i plan o jedinstvenim arhivskim znakovima za područje NRH početkom 1958. godine. Ovim aktima stvoreni su preduvjeti za jedinstveno uredsko poslovanje kod tijela uprave, ali u praksi se to neće pokazati baš točnim.

Uvidom u spisovodstvo narodnih odbora općina na dubrovačkom području kroz sačuvano arhivsko gradivo može se zaključiti da reforma uredskog poslovanja nije jednako prihvaćena u svakom NOO-u. Razlozi takva neujednačenog prihvaćanja spisovodstvenih normi u općinama unutar Narodnog odbora kotara Dubrovnik bili su mnogostruki. Razlika se najprije vidi u spisovodstvu gradskih centara uprave u odnosu na NOO-e s periferije dubrovačkog kotara. Tako administracija NOO Dubrovnik usvaja sve propise novog uredskog poslovanja, dok službenici NOO Mljet ne koriste gotovo niti jednu uredbom propisanu normu. S druge strane, postoje i općine koje u svom radu djelomično prihvaćaju novi sustav, s uvođenjem oznaka za organizacijske jedinice kao dijelova urudžbenih brojeva, ali i upisivanjem arhivskih znakova na riješene spise. Takav način uredskog poslovanja imaju NOO Janjina i NOO Ston. Za razliku od NOO Dubrovnik spomenute općine upotrebljavaju arhivski znak kratkoročno i bez njegove osnovne svrhe – čuvanja riješenih predmeta po znaku. I dok NOO Janjina i NOO Ston već 1958. godine nastoje uvesti zakonske odredbe u svoje spisovodstvo, dotle administracija NOO Gruda postupno radi na kompletnoj provedbi uredbe o uredskom poslovanju. Načinivši zaokret u arhiviranju spisovodstveno završenih predmeta od čuvanja po organi-

zacijskoj jedinici do pohranjivanja po arhivskom znaku, od 1960. godine uprava NOO Gruda jedina je općina na dubrovačkom prostoru koja je pokazala napredak u usvajanju novih propisa uredskog poslovanja, ali i ona ih na kraju provodi na način koji nije bio ispravan.

Uzroke različitog prihvaćanja prvog modernog spisovodstvenog sustava kod NOO-a u dubrovačkom kraju moramo potražiti u manjku obrazovanih službenika, nedostatku inicijative za promjenama u arhiviranju spisa u pismohranama i u nedorečenostima i nejasnoćama u zakonskim odredbama. Iako su kadrovske promjene u općinama, ponajprije na mjestima tajnika kao osoba koje vode poslove pisarnice, uglavnom uslijedile upravo krajem 1957. godine kada se pripremao prijelaz sa starog na novi sustav, one nisu u potpunosti donijele cjelovito poštivanje propisa. Koliko su izmjene službenika, odnosno tajnika, koji su vjerojatno prošli određenu razinu edukacije, značile u onodobnim tijelima uprave vidimo na primjeru NOO Mljet gdje je novi tajnik imenovan tek 1959. godine, ali ni to nije donijelo značajne promjene u spisovodstvu tog NOO-a. Potpuno je drugačije s NOO Gruda u kojemu su promjene u administrativnom vodstvu vjerojatno doprinijele pravilnijoj provedbi odredbi (Prilog 2.).

Također, vidljiv je i manjak inicijative službenika NOO-a u prihvaćanju arhiviranja riješenih predmeta po arhivskom znaku iako se ono na početku uvodi u njihovo poslovanje. To se posebno vidi kod NOO Janjina i NOO Ston koji su, nakon što nisu pohranjivali spise po arhivskom znaku, napustili njihovu dodjelu. Uz nedostatak inicijative službenika moguć je razlog i propust u zakonodavstvu. Prema uredbi arhivski znak bio je fiksna i formirao se oznakom za organizacijsku jedinicu i oznakom za poslove po sadržaju, no istodobno se dalo tijelima uprave da mijenjaju brojnost organizacijskih jedinica po svom nahođenju što je rezultiralo zakonskom proturječnošću.

Po ukidanju narodnih odbora 31. prosinca 1962. godine i još većim okrupnjivanjem jedinica lokalne uprave, čiji su nositelji otada bile općine, odnosno skupštine općina kao tijela uprave, uredsko poslovanje sa svim svojim odredbama iz 1957. i 1958. godine u potpunosti je provođeno u skladu sa zakonom. Nestanak općina na periferiji gradova i koncentracija službenika u jednom upravnom centru doveli su do veće obrazovanosti i kvalitete administracije, a tim i do poboljšanja spisovodstva, odnosno uredskog poslovanja u cijelosti.

Prilog 1.

Prikaz kretanja broja jedinica lokalne uprave na području Narodnog odbora kotara Dubrovnik od 1952. do 1962. godine

jedinica uprave	1952.*	1953.	1954.	1955.**	1956.	1957.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.
narodni odbor općine	8	8	8	8/10	10	10	10	10	10	10	10
gradski narodni odbor	1	1	1	1/-	-	-	-	-	-	-	-
mjesni narodni odbor	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Napomene: * Mjesni narodni odbori službeno su ukinuti u svibnju 1952. godine.

** Od 1. rujna 1955. ukida se dio NOO-a, GNO Dubrovnik i Narodni odbor kotara Korčula te se NOO-i pod njegovom nadležnošću pripajaju NOK Dubrovnik.

Prilog 2.

Evidencija predsjednika i tajnika narodnih odbora općina s trajanjem službe

Narodni odbor općine	predsjednik	vrijeme službe	tajnik	vrijeme službe
Cavtat	Jakov Ivaniš	1952.	Ivo Kocelj	1952. – 1954.
	Vlaho Muhoberac	1953. – 1955.	Drago Sturica	1954.
	/	/	Pero Sukno	1955.
Gruda	Mato Mostahinić	1952. – 1953.	Pero Rudić	1952. – 1953.
	Niko Rilović	1953. – 1955.	Mato Mostahinić	1953. – 1954.
	Vlaho Muhoberac	1955. – 1957.	Niko Koprivica	1954. – 1957.
	Niko Koprivica	1957. – 1959.	Baldo Bodulić	1957. – 1960.
Šipan	Vido Miloglav	1959. – 1962.	Niko Koprivica	1960. – 1962.
	Ivo Dolina	1952. – 1955.	David Cvjetković	1952. – 1953.
	/	/	Antun Kuculo	1954. – 1955.
Slano	Baldo Vlahović	1952. – 1955.	Pero Golušić	1952. – 1955.
Orašac	Luka Laptalo	1952. – 1955.	Antun Besjedica	1952. – 1955.
Dubrovnik Vanjski	Miše Vukojević	1952. – 1955.	Tomislav Buško	1952.
	/	/	Frano Jerković	1952. – 1953.
	/	/	Baldo Bodulić	1954. – 1955.
Mljet	Pero Sesjak	1952. – 1958.	Adam Stražičić	1952. – 1959.

	Jozo Bašica	1958. – 1962.	Stijepo Dabelić	1959. – 1962.
Ston	Pero Štrbnić	1952. – 1957.	Baldo Dender	1952. – 1953.
	Tomislav Buško	1958. – 1962.	Josip Radan	1953. – 1960.
	/	/	Baldo Dender	1960.-1962.
Janjina	Obren Bjelovučić	1952. – 1957.	Ivo Urlić	1952. – 1957.
	Josip Pleho	1957. – 1962.	Obren Bjelovučić	1957. – 1962.
Dubrovnik	Ivan Šuljak	1955. – 1958.	Josip Bazeli	1955. – 1960.
	Veljko Betica	1958. – 1962.	Miloš Kokotović	1960. – 1962.

IZVORI I LITERATURA:

Arhivski izvori:

Državni arhiv u Dubrovniku (Hrvatska)

- HR-DADU-143 Narodni odbor kotara Dubrovnik (1945. – 1962.)
 HR-DADU-144 Gradski narodni odbor Dubrovnik (1944. – 1955.)
 HR-DADU-148 Narodni odbor općine Gruda (1952. – 1962.)
 HR-DADU-149 Narodni odbor općine Janjina (1952. – 1962.)
 HR-DADU-153 Narodni odbor općine Ston (1952. – 1962.)
 HR-DADU-423 Narodni odbor općine Dubrovnik (1955. – 1962.)
 HR-DADU-944 Narodni odbor općine Mljet (1952. – 1962.)
 HR-DADU-1027 Mjesni narodni odbor Mlini (1945. – 1952.)
 HR-DADU-1041 Mjesni narodni odbor Babino Polje (1944. – 1952.)
 HR-DADU-1042 Mjesni narodni odbor Goveđari (1944. – 1952.)
 HR-DADU-1036 Mjesni narodni odbor Šipan (1946. – 1952.)
 HR-DADU-1089 Narodni odbor općine Cavtat (1952. – 1955.)

Službena glasila i tisak:

- Narodne novine* (Zagreb) 1952., 1955., 1958.
Službeni list (Beograd), 1950., 1952., 1955., 1957.
Službene novine (Beograd), 1931.

Literatura

Anić, Života. „Izrada novog propisa za kancelarisko-tehničko poslovanje”. *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 7/3-4 (1957), 61-66.

Bačić, Stjepan. *Razvitak moderne registrature u Hrvatskoj*. Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1971.

Beuc, Ivan. *Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527-1945)*. Zagreb: Arhiv Hrvatske, 1969.

Bućin, Rajka. *Klasifikacijski sustavi u spisovodstvu uprave: povijesni razvoj i suvremena stremljenja*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2015.

Bućin, Rajka. „Skica razvoja uredskog poslovanja u Hrvatskoj u jugoslavenskom kontekstu od 1945. do 1958. godine: od sveopćeg šarenila do sustava jedinstvenih arhivskih znakova”. *Arhivski vjesnik* 47/1 (2004), 21-47.

Dunderović, Božidar. „Kancelarisko-tehničko poslovanje”. *Arhivski pregled* god. I, br. 1-2, (1955), 45-54.

Gavrilović, Danica. „Razvitak sistema prvobitnog sređivanja u upravnim registraturama 1944(1945)-1957.: Srbija”. *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 20/2 (1970), 167-170.

Herceg, Drago; Bendiš, Ivan. „Uspostava lokalne vlasti nakon Drugog svjetskog rata u dubrovačkom kraju kroz sačuvano arhivsko gradivo”. *Vjesnik dalmatinskih arhiva: izvori i prilozi za povijest Dalmacije* 4 (2023), 42-66.

Kolanović, Josip. *Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odjelima u SFRJ – SR Hrvatska*. Beograd: Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 1984.

Nježić, Zdravko. „Razvitak sistema prvobitnog sređivanja u upravnim registraturama 1957. i dalje: Savezni propisi”. *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 20/2 (1970), 171-176.

Pataković, Emil. „Principi jednog novog sistema administrativno-tehničkog poslovanja lokalne državne uprave”. *Nova administracija: bilten za pitanja državne uprave, društvene samouprave i organizaciju privrede* 3 (1955), 178-185.

Rastić, Marijan. „Sistemi prvobitnog sređivanja u upravnim registraturama 1941-1945”. *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 20/2 (1970), 150-158.

Vilfan, Sergije. „Kancelarisko poslovanje i arhivska služba”. *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 7/1-2 (1958), 29-41.

Vilfan, Sergije. „Sistemi prvobitnog sređivanja u upravnim registraturama”. *Arhivist: časopis Saveza arhivskih radnika Jugoslavije i arhiva SFRJ* 20/1 (1970), 95-179.

Records management of people’s committees of municipalities in the territory of Dubrovnik from 1952 to 1962

Summary

After the Second World War and the gradual development of the administrative order of the Federal People’s Republic of Yugoslavia through people’s committees, from the lowest local levels to the highest state administrative bodies, their records management was also improved for the administrative bodies. Since there was no universal form of record-keeping, that of administrative bodies was very diverse. This is primarily visible in the lowest administrative bodies established in 1952, the People’s Committees of the Municipalities (NOO). With the enactment of the *Regulation on the Record Management of the State Administration* in 1957 and the *Order on the plan of unique archival signs* in 1958 the administration of administrative bodies finally received a uniform instruction for record-keeping work. However, a review of the archival materials of the People’s Committees of the Municipalities in the Dubrovnik area up to the end of 1962 and after the adoption of legal acts shows a difference in the record-keeping of each individual municipality. The only People’s Committee of the Municipality which fully respected the provisions, was NOO Dubrovnik. The complete opposite was NOO Mljet whose officials in the record-keeping did not introduce the division of handling files into organizational units, nor did they write archival signs on resolved cases. NOO Janjina and NOO Mljet only partly implemented their legal obligations in state administration’s records management. They immediately introduced organizational units and archival signs but they soon abandoned the use of the archival sign as a mark under which every *ad acta* item in the archives should be kept. On the contrary both NOOs kept files per organizational unit. The closest to records management regulations, apart from NOO Dubrovnik, was NOO Gruda which introduced both marks into record-keeping, with the fact that until 1960 it kept the resolved cases by organizational unit and after that by archival sign. Only after the abolition of the People’s Committees of the Municipalities and the establishment of the single Municipality of Dubrovnik in 1963, the standardization of office operations in the Dubrovnik area take place.

Keywords: People’s Committee of the Municipality, People’s Committee of Dubrovnik District, records management, archival sign